

En stor skara ungdomar med egna plakat utgjorde förtrupp till demonstrationståget i Göteborg den 5 maj 1917. Här tågar de fram över Hvitfeldtsplatsen.

Första världskrigets hungerkravaller

Under första världskrigets senare år rådde hungersnöd på många ställen i Sverige. Regeringen hade tagit till starka ransoneringsåtgärder, och detta drabbade speciellt de människor som var bosatta i städerna. Mellan 1914 och 1917 hade vi en statsminister som hette Hammarskjöld; han var högerman och kallades i folkmun för "Hungerskjöld". Det var bl a hans fel att matransoneringarna infördes sent och därigenom blev desto mer kännbara.

Regeringen Hammarskjöld var tyskvänlig, och mängder av mat gick som exportvaror till Tyskland under kriget – trots att folk svalt härhemma. Från Göteborg berättas det också att tyska affärsmän köpte upp fisken på kontrakt innan den var uppfiskad. Under denna tid hade Sverige en tysk drottning vid namn Viktoria; många människor lade skulden på henne.

I februari månad 1917 minskades brödransonernas storlek. Missnöjet bland arbetarna växte och folk misstänkte att de kommissioner, som skulle bevaka att allt gick rätt till i affärernas lagerlokaler, inte kunde utöva full kontroll över spannmålet.

Den 5 maj 1917 var måttet rågat; hungern hade blivit alltför svår för många människor. Några hundra kvinnor påbörjade en demonstration till livsmedelsnämnden; så småningom anslöt sig allt fler människor, och hungerdemonstrationen ändrade karaktär. Många började plundra butiker och brödvagnar. En stor folkskara bröt sig in i Asklunds bageri på Husargatan, där man kom åt några åtrådda, och för livet nödvändiga, brödkakor. Polisen försökte få bukt med folkmassan, men lyckades inte klara av situationen varför ett 100-tal ryttare från A2 på Kviberg kallades till deras hjälp. Ryttarna körde människorna framför sig på gatan, och när de fick tegelstenar till svars drog de sina sablar.

Vid midnatt var gatorna lugna igen. Lyckligtvis hade ingen människa omkommit, däremot fördes flera skadade till Sahlgrenska sjukhuset. Följande visa bygger på en ögonvittnesberättelse.

Balladen om brödupproret

Text: Kent Andersson (manus)
Musik: Sven-Eric Johanson

Am E Dm E
Minns nit-ton-hund-ra-sjut-ton barn, den kal-la hungerns år, Jag ser det än fram-
Am Dm6 E Am
för mig hur vi frus-na kvin-nor står i lån-ga hun-ger-kö-er vid
E Dm E Am Dm6 E
krä-marns stängda bod, i slit-na svar-ta kap-por och med äng-lars tå-la-mod. Och
Dm Am Dm
när vi stått i tim-mar, då kom-mer krä-marn ut och sä-ger: Här finns
Dm6 E7 Am Dm7 G
in-gen mat, mitt la-ger det är slut. Det finns inget mör-ker, min
Am Dm7 G C Dm E7 Am
dot-ter Mör-ker är stu-let ljus. Stjäl krä-marn lju-set i-från dig
Am Dm E7 A
så bryt dig in i hans hus.

Med tillstånd av upphovsmännen

Minns 1917 barn, den kalla hungerns år.
Jag ser det än framför mig, hur vi frusna kvinnor står
i långa hungerköer, vid krämarns stängda bod,
i slitna svarta kappor, och med änglars tålamod.
Och när vi stått i timmar, då kommer krämarn ut,
och säger: här finns ingen mat – mitt lager det är slut.

Refr:

Det finns inget mörker min dotter,
mörker är stulet ljus,
Stjäl krämarn ljuset ifrån dig,
så bryt dig in i hans hus.

Vi visste att i lagren fanns mat åt våra små,
potatis, fläsk och mjöl och gryn, vart skulle det då gå?
Det skulle gå till Tyskland, fast vi här hemma svalt,
det hade Sveriges drottning så visligen befallt.
Där skulle andras hunger ge sjudubbel profit;
Så sätt ej mer till krämare och drottningar din lit.

Refr:

Men lördagen den 5:e maj då brast vårt tålamod.
Vi samlades vid Järntorget, och gick från bod till bod
längs gatorna i Haga, och slog sönder fönstrens glas,
och stoppade i kappans fickor allt som kunde tas.
Så tog vi hämnd på krämarna, och deras ockerpris.
Men krämarna tog också hämnd – i form utav polis.

Refr:

Sen gick vi över Skanstorget mot Asklunds bageri.
Polisen ropa halt, men vi gick på i raseri.
Vi bröt oss in i bageriet och tog vad vi kom åt,
av kakor och av limpor, ännu varma på sin plåt.
Och när vi såg att inte ens en brödsmula fanns kvar,
Så sprang vi mot Husargatan för allt vad benen bar.

Refr:

Där sprang jag med sex stora varma limpor i min famn.
Jag sprang som i ett rus, och i en glädje utan namn.
Polisen gick till anfall, och jag såg hur kvinnor föll.
Men själv slet jag mig hemåt, med de gåvor som jag höll.
Jag kände slag och piskrapp från polisen på hans häst,
men höll mig upprätt och kom hem – och då, då blev det fest.

Refr: